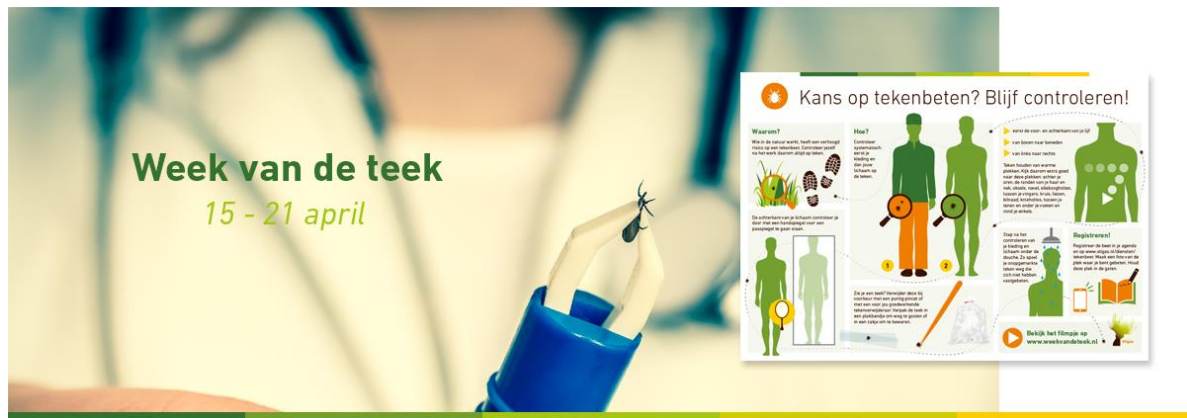

Plukartikel Week van de teek 2019

Bron: Stigas en RIVM

Een teek? Pak 'm beet! Week van de teek: 15 tot en met 21 april 2019

ThemawEEK Week van de Teek een gezamenlijk krachtig initiatief

Van 15 tot en met 21 april treden meer dan 20 organisaties tijdens de Week van de Teek met een dezelfde boodschap naar buiten. Tijdens de jaarlijkse campagneweek geven zij voorlichting over het voorkomen van tekenbeten en ziektes die teken kunnen overdragen zoals de ziekte van Lyme.

Elke organisatie richt zich op een specifieke doelgroep. Zo ontwikkelde het RIVM voorlichtingsmaterialen voor het algemeen publiek en artsen en geeft Stigas voorlichting aan mensen die in agrarische en groene sectoren werken.

De website www.weekvandeteek.nl staat vol informatie over teken en het voorkomen van tekenbeten en richt zich op iedereen die tijdens werk of vrije tijd met teken in aanraking kan komen.

In dit artikel vindt u meer informatie over:

1. Wat zijn teken en waar bevinden ze zich?
2. Hoe ziet een teek eruit?
3. Het belang van goed controleren
4. Wat u moet doen als u door een teek bent gebeten
5. Wanneer moet ik naar de huisarts?
6. Wat is de ziekte van Lyme?
7. Waarom voorlichting zo belangrijk is
8. Richtlijnen voor professionals
9. Het Stigas-tekenspreekuur voor werkkenden in het groen
10. PMO met aandacht voor tekenbeten en ziekte van Lyme
11. Wat kunnen werkgevers doen?
12. Wat kunnen werknemers zelf doen?

13. Overige informatie, zoals voorlichtingsmaterialen, lopend onderzoek en de NEN Norm beschermende kleding tegen tekenbeten.

1. Wat zijn teken en waar bevinden ze zich?

Wie graag recreëert in een groene omgeving zoals bos, duin, park of tuin, maar vooral wie professioneel in het groen werkt kan er niet om heen: er bestaat een grote kans op een tekenbeet. Van een tekenbeet kunt u ziek worden, in Nederland gaat het dan vooral om de ziekte van Lyme. Om die reden moet u zich, na een bezoek aan het groen, regelmatig op tekenbeten controleren. Heeft een teek u gebeten? Dan is het belangrijk om de teek snel te verwijderen en gedurende drie maanden te letten op de eerste symptomen van de ziekte van Lyme.

Teken zijn erg kleine platte spinachtige diertjes. Ze zijn vooral te vinden in bossen en duinen en soms ook in parken en tuinen. Teken zitten vooral in de buurt van bomen en struiken op plekken waar de bodem bedekt is met hoog gras en een laag verterende bladeren of mos. Aanwezigheid van (wilde) dieren zoals egels, muizen, vogels en reeën vergroot de kans op teken. Teken komen van onderen, ze stappen op passerende dieren of mensen. Teken vallen niet vanuit een boom op mensen. Eenmaal vastgegrepen, gaat de teek aan de wandel over zijn "prooi", tot hij een plekje vindt waar hij zich vast kan bijten. De teek kan mensen overal op de huid bijten, maar heeft voorkeur voor liezen, knieholtes, oksels, de bilspleet, randen van het ondergoed, achter de oren en rond de haargrens in de nek.

2. Hoe ziet een teek eruit?

Een teek die zich net heeft vastgebeten is erg klein (niet groter dan 3 millimeter), donker gekleurd, plat, en is heel moeilijk dood te drukken. Pas na een paar dagen begint de teek op te zwellen.

Teken op een duimnagel: van linksboven met de klok mee: volwassen vrouwtje, nimf, larve, volwassen mannetje. Foto's kunt u vinden in de voorlichtingstoolkit Teken en Lyme op de website van het RIVM

3. Het belang van goed controleren

Wilt u de ziekte van Lyme voorkomen, dan is het belangrijk om regelmatig op tekenbeten te controleren. Vindt u bij die controle een teek, verwijder deze dan direct. Controleer altijd na een bezoek aan het groen, zoals het bos, de duinen, een park of als je in de tuin hebt gewerkt. De teek

zit het liefst op warme plekken, zoals uw hoofd, nek, oksels en armen. Kijk ook bij uw liezen, billen en knieholtes. Gebruik een spiegelijtje om ook plaatsen te controleren die u moeilijk kunt zien.

Systematisch controleren betekent:

- dat u uzelf na een verblijf in het groen altijd controleert, zo snel mogelijk na het werk, uiterlijk dezelfde avond;
- dat u dat steeds op dezelfde manier doet;
- dat u alle kledingstukken en uw hele lichaam controleert.

Door elke keer op dezelfde manier te controleren, vergeet u geen plekken en spoort u zoveel mogelijk teken op. Vooral nimfen zijn heel klein (vergelijkbaar met een maanzaadje) en moeilijk te vinden. Om de controle ongestoord te doen, is het belangrijk dat u zich kunt terugtrekken op een rustige plek met voldoende ruimte en met veel licht.

Onderstaande beschrijving is een handreiking, waarmee u in de praktijk uw eigen controlemethodiek kunt vormgeven.

Informatiematerialen

- Filmpje [systematische tekencontrole](#) (4:04 minuten)
- Leaflet Stigas [Wat u moet weten over tekenbeten en de ziekte van Lyme](#)

Let op voor teken in uw kleding

Niet alle teken bijten zich direct vast. Teken kunnen ook korte tijd in kleding blijven zitten voor ze zich in de huid vastbijten. Het is daarom ook belangrijk om uw kleding te controleren als u in het groen bent geweest. Zitten er teken in uw kleding? Was deze dan minimaal 30 minuten op 60 graden of stop ze in de droger. Daarnaast geldt ook dat teken vaak niet alleen zijn. Vindt u een teek op uw lichaam? Zoek dan nog verder of er misschien nog meer teken aanwezig zijn.

4. Ik ben gebeten door een teek. Wat nu?

- Verwijder de teek zo snel mogelijk. Dit is het allerbelangrijkste!
- Gebruik voorafgaand aan het verwijderen van de teek geen alcohol, jodium, olie of andere middelen. Dit heeft geen gunstig effect. Pak de teek zo dicht mogelijk bij de huid beet, bij voorkeur met een puntige pincet of een speciale tekenverwijderaar (lees altijd de gebruiksaanwijzing van het product goed door). Trek de teek er langzaam uit. Ontsmet het beetwondje als de teek verwijderd is.
- Noteer en onthoud de datum waarop u bent gebeten.
- Houd daarna (tot drie maanden na de beet) de huid rondom de beet in de gaten.
- Krijgt u klachten die doen denken aan de ziekte van Lyme (zie hieronder), ga dan naar de huisarts.

5. Naar de huisarts?

Zit de teek al langer dan 24 uur op uw huid? Overleg met de huisarts of behandeling gewenst is.

Hebt u de teek binnen 24 uur weggehaald? Houd dan tot drie maanden na de tekenbeet de huid rond de beet in de gaten. Let op het ontstaan van een rode ring, (grote) vlek of andere klachten die kunnen duiden op de ziekte van Lyme. De rode uitslag is niet altijd duidelijk te zien. Ontstaat er een heel klein, rood plekje op de plek van de beet, dan hoeft u zich geen zorgen te maken. Dat is een reactie van de huid op de beet zelf.

Krijgt u klachten? Ga naar de huisarts en meld dat u door een teek gebeten bent.

6. Wat is de ziekte van Lyme?

De ziekte van Lyme is een infectieziekte die door de bacterie *Borrelia burgdorferi* wordt veroorzaakt. Door een tekenbeet kan deze bacterie in het lichaam terechtkomen. De ziekte van Lyme kan worden onderverdeeld in drie stadia:

1. vroege lokale ziekte van Lyme
2. door het lichaam verspreide ziekte van Lyme
3. langdurige ziekte van Lyme

De vroege lokale ziekte van Lyme ontstaat ongeveer twee tot vier weken na de tekenbeet. Op de plek van de beet verschijnt dan een rode ring of (soms blauwachtige) vlek. Een belangrijk kenmerk van deze vlek is dat hij groter wordt. Let op: ook zonder rode ring of rode vlek kunt u de ziekte van Lyme krijgen. Ander verschijnselen zijn bijvoorbeeld een grieperig gevoel met koorts, hoofdpijn en gewrichtspijn.

Als de ziekte niet op tijd wordt behandeld kan deze weken tot maanden later overgaan in het tweede stadium. Kenmerkend voor dit stadium zijn gewrichtsklachten, klachten van de zenuwen (vooral uitval van gezichts-zenuwen of pijnklachten in een arm of been) dubbelzien, neiging tot flauwvallen en hartritmestoornissen.

In het laatste stadium, kan de ziekte langdurig worden en tot huidaandoeningen leiden. Hoe eerder u erbij bent, hoe beter en sneller er behandeld kan worden.

7. Voorkom de ziekte van Lyme door voorlichting

Om de ziekte van Lyme te voorkomen, is het belangrijk dat mensen weten dat teken de ziekte kunnen overdragen en wat ze moeten doen als ze een tekenbeet hebben.

Specifieke doelgroepen zoals groenwerkers, schoolkinderen, scouts, reizigers, kampeerders, wandelaars en tuiniers lopen meer risico op tekenbeten. Als mensen in deze doelgroepen voldoende kennis hebben over risicosituaties, het herkennen van teken(beten) en het vinden en verwijderen van vastgebeten teken op het lichaam kunnen zij goed handelen en zo de ziekte van Lyme voorkomen.

8. Richtlijnen voor professionals

Voor artsen zijn er verschillende richtlijnen waarin uitgelegd staat wat de ziekte van Lyme is en hoe dit is te voorkomen en te behandelen. De richtlijn van het RIVM (de LCI-richtlijn) is aangevuld met paragrafen waarin relevante informatie is opgenomen voor bedrijfsartsen en andere arbo-professionals. Daarnaast is een multidisciplinaire richtlijn ARBO en lymeziekte. Hierin wordt speciaal aandacht geschonken aan de risico's van tekenbeten en de ziekte van Lyme voor mensen die veel in het groen werken.

[Richtlijnen arbeid en lymeziekte](#)

9. Stigas-tekenspreekuur

Werkenden in het groen die na een tekenbeet klachten krijgen en vermoeden dat ze de ziekte van Lyme hebben opgelopen, kunnen naar de huisarts voor nader onderzoek en indien nodig een behandeling. Mochten de klachten aanhouden en denkt u aan de ziekte van Lyme, dan kunt u ook terecht op het preventiespreekuur van de Stigas-bedrijfsarts. Deze neemt een vragenlijst met u door en als er dan sterke vermoedens zijn van de ziekte van Lyme, kan de bedrijfsarts bloed laten afnemen dat daarna geanalyseerd wordt in het Gelre ziekenhuis in Apeldoorn. In geval van sterke vermoedens op Lyme wordt u opgeroepen door het team van de Lyme-poli van het Gelre ziekenhuis. Verder werkt Stigas samen met het Lyme expertisecentrum van het Radboudumc Nijmegen. Er is ook een Lyme expertisecentrum in Amsterdam.

10. PMO met aandacht voor tekenbeten en ziekte van Lyme

Werknemers in het groen lopen een verhoogd risico op tekenbeten. Stigas krijgt daarom veel vragen over hoe het risico op de ziekte van Lyme opgenomen kan worden in het PMO en of periodiek bloedonderzoek op antistoffen bij werknemers zonder klachten zinvol is.

Algemeen - PMO (preventief medisch onderzoek) is een instrument om de gezondheid en inzetbaarheid van werknemers in uw organisatie te beschermen en te bevorderen. Het PMO is bedoeld voor individuele werknemers. De Arbowet (artikel 18) zegt hierover het volgende: "De

werkgever stelt de werknemers periodiek in de gelegenheid een onderzoek te ondergaan, dat erop is gericht de risico's die de arbeid voor de gezondheid van de werknemers met zich mee brengt zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken." Daarnaast kunt u, als werkgever en personele vertegenwoordiger, bij voldoende deelname, een geanonimiseerd beeld krijgen van de gezondheid en inzetbaarheid van groepen werknemers (bijvoorbeeld een afdeling of vestiging). Na bestudering van de RI&E en na de wensen van uw bedrijf in kaart te hebben gebracht, adviseert STIGAS u over de inhoud van het PMO.

Preventief onderzoek naar de ziekte van Lyme - In de nieuwe nationale Richtlijn Arbeid en Lymeziekte wordt afgeraden om tijdens het PMO bloedonderzoek te doen naar de ziekte van Lyme bij mensen die geen klachten hebben. De bestaande tests zijn daar niet geschikt voor en de huisarts zal niet overgaan tot behandeling als er geen klachten zijn. Standaard bloedonderzoek op antistoffen bij individuele werknemers zonder klachten wordt door de deskundigen beschouwd als niet zinvol en uw werknemer loopt het risico op overbehandeling. Er kan immers geen onderscheid gemaakt worden tussen een al doorgemaakte en verwerkte infectie van Lyme en een bestaande nog opkomende infectie.

PMO bij Stigas met aandacht voor Lyme - Stigas biedt het volgende onderzoek aan bij werkenden in het groen: door middel van een vragenlijst die de deelnemer invult, en die is ontwikkeld in samenwerking met het Lyme expertisecentrum van Radboud UMC, wordt bij de deelnemers gedacht aan een actieve Lyme, dan worden deze mensen door de Stigas-bedrijfsarts verwezen voor nader onderzoek naar het Lyme expertisecentrum. Daar vindt verder onderzoek plaats en indien nodig een behandeling gestart.

STIGAS helpt u graag met de opzet van een waardevol PMO voor zowel voor uw werknemers als uw bedrijf!

11. Wat kunnen werkgevers doen?

Breng risico's in kaart

- Maak een goede risico-inventarisatie en -evaluatie, met een beschrijving van risicogebieden en risicowerkzaamheden.
- Maak daarna een duidelijk plan van aanpak.

Maak duidelijke afspraken

- Maak een checklist waarop staat wie in uw bedrijf waarvoor verantwoordelijk rondom het voorkomen van tekenbeten.
- Zorg dat iedereen kleding op de juiste wijze draagt: shirts met lange mouwen en lange broeken.
- Laat uw medewerkers aan het eind van de dag hun kleding en lichaam op teken controleren. Vertel met behulp van [deze film](#) hoe men kleding en lichaam systematisch moet controleren
- Laat medewerkers een teek snel en goed verwijderen en de datum noteren.

Organisatorische maatregelen

- Vermijd risicovolle werkplekken zo veel mogelijk en zet op deze plekken zo min mogelijk mensen in.
- Plan werkzaamheden zo veel mogelijk buiten risicovolle perioden.
- Was werkkleding bij voorkeur op het bedrijf.

Voorlichting

- Geef voorlichting aan de werknemers over de risico's van de teek in de werksituatie. Vertel met behulp van [deze film](#) hoe men kleding en het lichaam systematisch moet controleren
- Leg gemaakte afspraken vast.

Persoonlijke beschermingsmiddelen

- Verstrek beschermende kleding en insectenwerende middelen.
- Verstrek eventueel permetrine geïmpregneerde kleding (verkrijgbaar in gespecialiseerde outdoorzaken) voor het werk in hoog-risicogebieden.
- Zorg voor tekenverwijderaars.

12. Wat kunnen werknemers zelf doen?

- Ga naar de voorlichting over het voorkomen van tekenbeten.
- Meld gebieden met veel teken en/of gebieden waar u veel gebeten wordt bij uw leidinggevende.
- Draag werkkleding volgens de gemaakte afspraken.
- Controleer uw kleding en lichaam aan het eind van de werkdag op teken.
- Gebruik een goede tekenverwijderaar en verwijder de teek zo snel mogelijk en op de juiste wijze.
- Noteer de datum en de plek van de beet in uw agenda. En registreer ook bij Stigas <https://www.stigas.nl/diensten/tekenbeetregistratie>.
- Mocht u een rode ring of rode vlek krijgen, maak er een foto van.
- Ga bij klachten naar uw huisarts en overleg bij aanhoudende klachten ook met de bedrijfsarts.

13. Overige informatie zoals voorlichtingsmaterialen, lopend onderzoek en NEN Norm beschermende kleding tegen tekenbeten.

RIVM

Op rivm.nl en Nederlands Lymeziekte-expertisecentrum treft u voorlichtingsmaterialen aan die u gratis kunt downloaden. Mensen die voorlichting willen geven aan anderen kunnen deze materialen gratis gebruiken.

Stigas

Op stigas.nl kunt u onderstaande poster downloaden. Hierop staat hoe u het controleren op teken het best kunt aanpakken.

Kans op tekenbeten? Blijf controleren!

Waarom?
Wie in de natuur werkt, heeft een verhoogd risico op een tekenbeet. Controleer jezelf na het werk daarom altijd op teken.

Hoe?
Controleer systematisch: eerst je kleding en dan jouw lichaam op de teken.

▶ eerst de voor- en achterkant van je lijf
▶ van boven naar beneden
▶ van links naar rechts

Teken houden van warme plekken. Kijk daarom extra goed naar deze plekken: achter je oren, de randen van je haar en nek, oksels, navel, elleboogholttes, tussen je vingers, kruis, liezen, bilnaad, knieholtes, tussen je tenen en onder je voeten en rond je enkels.

De achterkant van je lichaam controleer je door met een handspiegel voor een passpiegel te gaan staan.

Stap na het controleren van je kleding en lichaam onder de douche. Zo spoel je onopgemerkte teken weg die zich niet hebben vastgebeten.

Registreren!
Registreer de beet in je agenda en op www.stigas.nl/diensten/tekenbeet. Maak een foto van de plek waar je bent gebeten. Houd deze plek in de gaten.

Zie je een teek? Verwijder deze bij voorkeur met een puntig pincet of met een voor jou goedwerkende tekenverwijderaar. Verpak de teek in een plakbandje om weg te gooien of in een zakje om te bewaren.

Bekijk het filmpje op www.weekvandeetek.nl

App Tekenbeet

In 2014 werd de Tekenbeet-app met succes gelanceerd voor Android. Inmiddels bestaat er ook een iPhone-versie. In de app treft u informatie aan over hoe u op teken moet controleren en hoe u een teek kunt verwijderen. Gebruikers kunnen een tekendagboek aanleggen en hierin een tekenbeet registreren. Zij kunnen een herinnering ontvangen aan het controleren van de plek waar ze gebeten zijn. Ook kunnen gebruikers zien hoe actief teken op dat moment in een gebied zijn volgens www.tekenradar.nl. Dit is vooral handig voor bijvoorbeeld wandelaars of bezoekers in het bos, de heide, de duinen of een park. Daarnaast is een alarm in te stellen zodat je altijd op de hoogte bent van de actuele tekenactiviteit.

<https://www.rivm.nl/tekenbeten-en-lyme/voorlichtingsmateriaal>

Tekenradar

Op www.tekenradar.nl wordt dagelijks een tekenactiviteitsvoorspelling gedaan. Ook wordt het aantal tekenbeetmeldingen in de afgelopen weken getoond. Bij een hoge tekenactiviteit is het des te belangrijker om een tekencheck te doen. Als u op Tekenradar.nl een tekenbeet meldt kunt u meedoen aan onderzoek. U vult dan een aantal korte vragenlijsten in. www.tekenradar.nl

LymeProspect-onderzoek

Het is nog onbekend waarom sommige mensen wel klachten houden na behandeling van de ziekte van Lyme en anderen niet. Het LymeProspect-onderzoek – een samenwerking van RIVM, Radboudumc, AMC en Gelre ziekenhuizen Apeldoorn – zal hier meer inzicht ingeven. Met de resultaten hopen de onderzoekers voorstellen te kunnen doen voor behandelingen die langdurige klachten na Lyme kunnen voorkomen of genezen.

Meedoen aan onderzoek?!

Mensen die beginnen met een antibioticakuur tegen een rode ring of vlek of andere vorm van de ziekte van Lyme kunnen meedoen aan het onderzoek. Hun gezondheid wordt gevolgd via bloedafnames en vragenlijsten. De mensen die na een jaar nog klachten hebben worden vergeleken met de mensen die geen klachten meer hebben. Mensen kunnen zich aanmelden op www.tekenradar.nl of via hun (huis)arts. Op www.tekenradar.nl kunt u terecht voor meer informatie over dit onderzoek.

Tekenencefalitis (TBE)

Teken-encefalitis is een hersen(vlies)ontsteking die veroorzaakt wordt door het tekenencefalitis-virus, ook wel FSME of 'tick-borne encefalitis' virus (TBE-virus) genoemd. In Nederland is slechts een zeer klein aantal teken besmet met het TBE-virus en slechts een zeer klein percentage mensen wordt hiervan ernstig ziek na een tekenbeet. Voor nu wees extra alert als u op de Sallandse en Utrechtse Heuvelrug werkt. De vroege verwijdering van de teek blijft primair van belang. De verschillen tussen het TBE-virus en Lyme zijn beschreven in een folder en deze staat op de website van de VBNE. Meer informatie over tekenencefalitis is ook te vinden op de website van het RIVM. GGD'en bieden een vaccin tegen het TBE-virus aan. Het staat iedereen vrij om hier gebruik van te maken. Vaccinatie kan een overweging zijn voor mensen die zeer intensief en langdurig buiten werken in de Sallandse of Utrechtse Heuvelrug. De bedrijfsarts en de GGD kan hierin verder adviseren.

Zie ook [de folder over TBE van de VBNE](#)

Tekenbeten en Lyme in de groene sector – onderzoek door Tanja de Jong (Stigas)

Stigas heeft onderzoek gedaan naar de preventie van tekenbeten onder werkgevers en werkenden in het mechanisch loonwerk, de bos en natuur en de sector hoveniers- en groenvoorziening. De conclusie luidt dat werkenden in het groen veel weten over de risico's van teken. Zij zijn zich ervan bewust dat zij beschermende maatregelen moeten nemen en zich ook regelmatig moeten controleren. Maar er is ook nog veel te winnen. Bedrijven kunnen meer aandacht hebben voor duidelijke afspraken, het inschatten van de risico's, voorlichting en het verstrekken van middelen. Voor wie in het groen werkt is regelmatige

controle en het snel verwijderen van teken een aandachtspunt. Het rapport en de samenvatting staan op de site van Stigas

Meer info over [onderzoek naar de preventie van tekenbeten](#)

NEN 8333 'Beschermende kleding – Bedekkende kleding die helpt te beschermen tegen tekenbeten en fabrieksmatig behandeld is met permethrine' is gepubliceerd.

Bescherming tegen tekenbeten is belangrijk voor iedereen die regelmatig in de natuur werkt of recreëert. Kleding geïmpregneerd met permethrine is hiervoor een persoonlijk beschermingsmiddel. De markt voor dergelijke kleding groeit dan ook snel. Het is niet altijd duidelijk of deze kleding voldoende bescherming biedt en veilig is. Omdat er zoveel vragen zijn is de norm NEN 8333 ontwikkeld waarin de eisen zijn vastgelegd waaraan deze kleding moet voldoen.

De norm NEN 8333 omschrijft de kwaliteitseisen voor deze kleding en hoe deze kleding gebruikt en onderhouden moet worden. De eisen die zijn vastgelegd in NEN 8333 zijn met name relevant voor fabrikanten en leveranciers van de kleding. Voor werkgevers en werknemers is duidelijk dat kleding die aan de norm voldoet veilig en effectief is. Daarbij is het belangrijk dat de kleding op de juiste manier wordt onderhouden door gebruikers.

Veelgestelde vragen: Beschermende kleding tegen tekenbeten is een goed beschermingsmiddel, maar moet onderdeel zijn van een totaal pakket maatregelen, zoals ook het controleren van het lichaam op teken. Hier vindt u een overzicht van veel gestelde vragen en antwoorden zoals: 'Wat is NEN 8333?, Is kleding die helpt beschermen tegen tekenbeten een persoonlijk beschermingsmiddel (PBM)?, Is er bij de bescherming tegen tekenbeten sprake van een inspanningsverplichting voor de werkgever?, Wat gebeurt er met permethrine die in je lichaam wordt opgenomen?' NEN 8333 wordt internationaal doorontwikkeld tot een Europese norm. Voor meer informatie, zie <https://www.nen.nl/NEN-Shop/Nieuwsberichten-Arbeid-Veiligheid/Norm-voor-kleding-die-helpt-beschermen-tegen-tekenbeten-gepubliceerd.htm>

Werkshuurbijeenkomst Bos en natuur

Op 16 april is er een [werkshuurbijeenkomst](#) over de preventie van tekenbeten en beschermende kleding in Natuurpark Lelystad. De bijeenkomst is gratis voor leden van de VBNE.

Teken in de bebouwde kom

GGD regio Utrecht voerde in 2015 een onderzoek uit naar de aanwezigheid van teken in de bebouwde kom. Op 17 van de 27 onderzochte parkjes, groenstroken en bosjes werden teken gevonden. Deze plekken werden regelmatig bezocht door spelende kinderen, mensen die de hond uitlaten en medewerkers in het groenonderhoud. In 2016 en 2017 zette de GGD het onderzoek voort door op kleine schaal het effect van vegetatiebeheer te toetsen en te inventariseren hoe gemeenten denken over voorlichting en beheer gericht op preventie van Lymeziekte. Ook werd met bewegingsgevoelige camera's onderzocht welke voor teken belangrijke dieren in het groen in de bebouwde kom voorkomen. Vanuit gemeenten lijkt voorlichting via lokale media en de eigen websites de meest concrete aanpak. Het verwijderen van de strooisellaag langs wandelpaden in twee parken was arbeidsintensief en had geen effect op de tekenstand. Groenbeheer dat vestiging

van teken ontmoedigt in plaats van reeds gevestigde teken te bestrijden lijkt dan ook een betere strategie om verder te evalueren. Uit het onderzoek aan tekengastheren blijkt dat loslopende huisdieren veelvuldig op plekken komen waar teken zitten. Het beschermen van huisdieren tegen teken(beten) kan dan ook helpen verspreiding tussen groenelementen onderling, en naar de thuisomgeving van de huisdiereigenaars te beperken.